

Tyskerpigerne og retsopgøret efter Besættelsen

Kildesamling

Museerne i Fredericia

Tyskerpigerne og retsopgøret efter Besættelsen

Under Besættelsen var forskellige grupper af unge kvinder kærester med tyske soldater eller havde social omgang med dem. Disse kvinder blev offentligheden nogle gange kaldt for "feltmadrasser" eller "tyskertøse" og "tyskerpiger".

Man kan generelt set dele tyskerpigerne op i fem kategorier:

- Prostituerede, der havde tyskerne som kunder.
- Kvinder, der kun havde én tysk kæreste gennem krigen og var diskrete omkring det.
- Kvinder, der havde flere tyske kærester og som åbenlyst lod sig se med soldaterne.
- Kvinder, der var sammen med tyskere og også arbejdede for besættelsesmagten.
- En lille gruppe, der sympatiserede med Tyskland og nazismen.

De illegale blade omtalte tyskerpigerne som landsforrædere, og der blev også bragt navne og adresser på kvinder, man formodede havde forhold til tyske soldater. Det førte til at kvinderne blev socialt isolerede, og at de blev chikaneret både fysisk, psykisk og seksuelt. Den mest udbredte form for chikane var at klippe pigerne skaldede, hvilket allerede fandt sted fra Besættelsens begyndelse.

Under augustoprøret i 1943 ville arbejderne på Voss-fabrikken have ti tyskerpiger og fem nazister afskediget. Ledelsen nægtede, og arbejderne gik i strejke. Da nogle af pigerne gik hjem fra arbejde, blev de fanget og klippet skaldede. Senere blev en tyskerpiger afklædt og forsøgt klippet på Axeltorv (se kilde 1 og kilde 10).

Ved Befrielsen mente mange, at tyskerpigerne skulle straffes på linje med værnemagere og stikkere. Dette førte til flere klipninger på åben gade, og på Axeltorv blev flere piger samlet og klippet samtidig.

Modstandsbevægelsen havde officielt set ikke noget med klipningerne at gøre. Pigerne blev straffet af civile uden nogen form for advarsel eller rettergang – i selvtægt.

Klipningerne har været brutale og er at regne for voldshandlinger. Selvom mange efterfølgende har ment, at klipningerne var at gå for vidt, var der kun få, der greb ind.

Forslag til problemstillinger

- Hvad tror tyskerpigerne fik ud af deres forhold til tyskerne?
- Hvilke af de fem kategorier af tyskerpiger møder du i materialerne i kompendiet?
- Hvordan behandles de af befolkning og myndigheder i dagene efter besættelsen?
- Beskriv forskelle og ligheder i den måde tyskerpigerne beskrives på i datidens aviser og de senere erindringer om besættelsen.
- Hvorfor er historien om tyskerpigerne interessant i dag? Argumenter for dit svar ved hjælp af 5R-modellen på sidste side.

Kildeoversigt

Kilde 1 (Forsiden):

Foto af tyskerpige, der afklædes på Axeltorv under urolighed i byen, august 1943 – se også kilde 10 (Foto: Arling / Nationalmuseet).

Kilde 2:

Byledelsen advarer mod enhver Form for Selvtægt, Fredericia Socialdemokrat, 10. maj 1945.

Kilde 3:

Vennen kunde ikke befri hende, Fredericia Dagblad, 10. maj 1945.

Kilde 4:

Uro i Gaderne, Fredericia Socialdemokrat, 11. maj 1945.

Kilde 5:

Foto af formodet tyskerpige, der føres til afhøring, maj 1945.

Kilde 6:

Ilter Evasøster, Fredericia Socialdemokrat, 22. maj 1945.

Kilde 7:

Germanske Velsignelser, Fredericia Socialdemokrat, 22. maj 1945.

Kilde 8:

Feltmadras eller Kanaldyne, Fredericia Socialdemokrat, 12. juni 1945.

Kilde 9:

Begyndte at "gaa med Tyskere" som 14-aarig, Fredericia Socialdemokrat, 19. juni 1945.

Kilde 10:

Uddrag af frihedskæmperen Pierre Honorés erindringer, nedskrevet ca. 1990. Lokalhistorisk Arkiv for Fredericia og Omegn. Se også kilde 1.

Kilde 11-15:

Uddrag af udstillingen "Far, hvad er Fred?" og bog med samme titel.

Museerne i Fredericia, 2015/2020.

<https://www.fredericiahistorie.dk/side/far-hvad-er-fred-fortaellinger-fra-befrielsen>

Bykort

Bykort over Fredericias indre by. Fredericia Vejviser, 1948. Der er kun sket mindre ændringer fra 1945.

Byledelsen advarer mod enhver Form for Selvtægt.

Efter at en Feltmadras i Sunde-
gade i Gaar var blevet „klippet“.

I andre jydske Byer, bl. a. Aarhus, straffede Frihedskæmperne de saakaldte Feltmadrasser, ved at klippe Haaret af dem, klæde dem nøgne til Bæltstedet og lade dem marchere gennem Byen. Selvom man ikke er gaaet til saa drastiske Metoder her i Byen fra Frihedskæmpernes Side, har nogle ungdommelige Elementer i Gaar Eftermiddags ved 14-Tiden forsøgt noget lignende. Et større Opløb samlede sig omkring en af de lokale Feltmadrasser og to Minutter efter var Parykken faldet. De unge Mennesker fortsatte derefter op gennem Byen for at lade andre af lignende Kategori lide den samme Skæbne.

Politiet greb imidlertid ind og gav Lederne af „Haarklipperkompagniet“ en alvorlig Formaning, hvorefter de lovede at indstille Virksomheden.

Politim. Taksøe Jensen oplyser paa vor Forespørgsel, at saavel Byledelsen som Lokalkomitéen misbilliger denne Form for Afstraffelse, og ved Gentagelser vil Politiet skride ind.

Vennen kunde ikke befri hende.

Flere Kvinder blev kilppet
i Gaar.

Der er ogsaa i det forløbne Døgn foretaget forskellige Inter-
neringer af Personer. Da man fik fat i en Tyskerpige, fulgte hendes Ven, en tysk Marinesoldat, med til «Victoria», hvor han pludselig trak en Revolver og begyndte at optræde. Han blev dog hurtigt afvæbnet og belært om noget andet, og saa gik Turen nedad Vendersgade til Arresten. Han er dog senere udleveret til Tyskerne.

Forøvrigt er der i Løbet af Onsdagen blevet foretaget Klipping af en Række Kvinder, der har haft intimt Samkvem med tyske Soldater, men Myndighederne advarer mod denne Form for Afstraffelse.

Kilde 2: Fredericia Socialdemokrat 10. maj 1945

Kilde 3: Fredericia Dagblad 10. maj 1945

Uro i Gaderne.

Demonstrationer mod flere Tyskertøse.

I Løbet af Aftenen og Dagen i Gaar var der en Del Uro i Fredericias Gader. I Sundegade blev en Mand slaet ned, da nogle unge Mennesker vilde trænge ind i en Ejendom for at klippe en Pige.

I Danmarksstræde var der Opløb foran en Ejendom, hvor der gennem længere Tid har været holdt Smugkro for Tyskerne. Her var det Ejerens Datter, der skulde hentes og klippes, men Vagtværnet forhindrede det og spredte Opløbet. Ved Midnatstid var det galt paa Torvet, hvor et Opløb var samlet foran Ejendommen Nr. 14. Her var et Gadespejl blevet smidt gennem Soveværelsesvinduet, men ogsaa dette Opløb blev spredt, inden der var sket yderligere.

Kilde 4: Fredericia Dagblad 11. maj 1945

Kilde 5: Formodet tyskerpige føres til afhøring i modstandsbevægelsens hovedkvarter i Hotel Victoria, Vendersgade, maj 1945.

En ilter Evasøster

Mange unge Kvinder Landet over har i disse bevægede Dage mistet deres Haarprydelse. »Feltmadrasserne« er blevet skamferet, saa de næppe foreløbig ønsker at vise sig i Dagens Lys. Bølgerne er gaaet højt adskillige Steder — højst dog maaske i Tarnby paa Amager. Her har man siden Kapitulationen drevet en formelig Klapjagt paa »Damer«, der har haft Omgang med Tyskere, og ganske interessant er det at høre, at det er en kvindelig Gartnerelev, der har ført an i Jagten. Synet af en »Feltmadras« forargede hende i en saadan Grad, at hun ikke var i Stand til at tøjle sin Lidenskab. Som en Furie kastede hun sig over sine mindreværdige Medsøstre, hvis ægte eller kunstige Krøller faldt for Saksens ubarmhertige Klip. Saa radikalt gik den unge Pige til Værks, at Vagtværnet maatte gribe ind for at belære hende om, at der nu skulde herske Ro og Orden i Landet. Tilsyneladende tog hun Advarslen til Følge, men ogsaa kun tilsyneladende. Hver Gang hun fik Færten af en »Feltmadras«, stod hun som en Jagthund paa Spring, og omsider saa Vagtværnet sig nødsaget til at sætte hende under Anholdelse.

Hun var paa ingen Maade for-knytt, da hun stod overfor Dommeren — en frisk, rødmosset, langbukset Pige med Smil i Øjet. Hun tilstod med aabenlys Glæde og fortalte, at hun havde været med til at klippe tre Kvinder.

— Jeg kunde ikke lade være. Det var saa spændende. Jeg vilde knage-me ikke sidde hjemme!

Hun ønskede paa ingen Maade at undskylde eller besmykke sin Handling. En af de »skalperede« Kvinder havde anmeldt hendes Broder til Gestapo, mens en anden var Kæreste med en højtstaaende Officer i Luft-havnen. Var det ikke Grund nok til at handle, som det skete?

Dommeren løslod den iltre Ungmø med en alvorlig Formaningstale, som hun tog imod med bøjet Hoved.

Udenfor Retslokalet bredte et stort befriende Smil sig over hendes An-sigt.

Hun havde hævnnet.

Herover og til højre – Kilde 6 og 7: Fredericia Socialdemokrat 22. maj 1945
Herunder – Kilde 8: Fredericia Socialdemokrat 12. juni 1945

Feltmadras og Kanaldyne!

En Repræsentant fra Fredericia har i Dag overgivet Kriminalpoli-tiet et anonymt Brev, som var sendt til hans Hustru. Den anonyme Brevskriver bebrejdede Repræsen-tantfruen i skarpe Vendinger, at hun som „fhv. Feltmadras“ vilde være bekendt at invitere Englæn-dere hjem til sig.

„Fra Feltmadras til Kanaldyne — hvad mon det næste bliver“, slut-tede Brevet.

Germanske Velsignelser

Ca. 5000 danske Kvinder fik Børn med tyske Soldater.

Det viser sig, at Danmark i Be-sættelsen Aar er velsignet med 5000 Børn, der har en Tysker til Fader. Fuldmægtig i Justitsmini-steriet, cand. jur. Taksøe-Jensen tør ikke sige om disse Børn er ar-veligt belastet. Mødrene er Piger med ringe Karakterstyrke, og Fædrene i de fleste Tilfælde al-mindelige tyske Soldater. Hr. Taksøe Jensen tvivler om, at disse i Almindelighed skulde være ar-veligt belastede, hvorimod der in-gen Tvivl er om, at SS-Soldater og Nazister er det. I 1400 Tilfælde har Fædrene vedkendt sig deres Paternitet, hvorefter Tyskerne har udbetalt Alimentationsbidra-gene gennem Nationalbanken. Det er naturligvis stoppet nu, og det er i Virkeligheden et stort Spørgsmaal, hvad man skal stille op med de 5000 Børn.

Begyndte at »gaa med Tyskere« som 14-aarig.

Nu som 19-aarig sigtet for Angiveri.

I Form. fremstilledes den 19-aarige Dorit Agnete Schmidt, Dalegade 83, i Retten sigtet for Overtrædelse af Straffetillæggets Prg. 12 og 16, der omhandler henholdsvis Angiveri og "den, der gaar i tysk Tjeneste med økonomisk Vinding for Øje".

Dorit Schmidt var allerede som 14-aarig begyndt at "gaa med tyske Soldater". Moderen billigede det ikke, og hun havde kun en enkelt Gang haft en Soldat med hjemme. I 1942 blev hun forlovet med en tysk Soldat og efter, at hun i en Maaned havde været Rengøringskone for danske Arbejdere i Nymindegab blev hun 1. Aug. 1944 ansat paa Missionshotellet i Fredericia, hvor hun hjalp til med Uddeling af Passérsedler og Betaling af Regninger. Hun havde kun optraadt som Tolk ved enkelte Lejligheder, men aldrig for det tyske Politi eller Gestapo. I Februar 1945 blev hun sagt op, fordi hun overfor Tyskerne kritiserede Behandlingen af danske Politifolk.

Hun nægtede at have været i tysk Tjeneste før 1944. I et af de lokale illegale Blade havde hun været hængt ud som Feltmadras og Stikker. Selv havde hun ikke set det, for hun læste aldrig den Slags Blade (!), men hun havde hørt andre fortælle det. Hun indrømmede dog, at hun havde haft Omgang

med Tyskerne og derfor med en vis Grund var hængt ud, men Stikker havde hun aldrig været.

En Episode, som ogsaa kom frem i Retten, tyder dog ikke paa en helt ren Samvittighed. En Dag, da hun spadserede med en tysk Soldat paa Strandvejen, havde hun mødt to civilklædte Politibetjente. De havde kigget efter hende, og den tyske Soldat havde spurgt, hvad de gloede paa, men ellers var der ikke sket noget. De to Politibetjente gik derefter til den ene, Oskar Egon Madsens Hjem i Sjællandsgade 84, og her var der kort Tid efter rullet en tysk Bil op foran Døren og tyske Soldater havde omringet Huset. Det lykkedes dog de to Betjente at flygte ud ad en Bagdør.

Dorit Schmidt, der nok kendte Oskar Madsen og vidste, at han boede et Sted i Sjællandsgade, nægtede dog at kende noget til eller at have bevirket Episoden, og hun nægtede ligeledes at have deltaget i et Værnemagtsselskab hos den likviderede Malermester Sigurd Larsen i Bjerregade.

Hun blev fængslet og appellerede til Landsretten.

Kilde 9: Fredericia Socialdemokrat 19. juni 1945

Kilde 10: Pierre Honoré (Født 1926. Fra erindringer 1990).

[Begivenheden, der beskrives, kan ses på forsiden af kildesamlingen – kilde 1].

"Jeg så tilfældigt behandlingen af den bekendte fru Krone, der havde specialiserede sig i tyske officerer. Hun boede i Ridderborg på Axeltorv, og en flok under anførelse af Simon S. slæbte hende ud af lejligheden og ned på gaden. Jeg gik ind i lejligheden, der var meget luksuriøst indrettet og lignede en Hollywoodfilm. Imens havde folk flænget tøjet af hende og var begyndt at klippe hendes hår af, indtil Simon S. mærkelig nok sørgede for, at hun blev bragt i sikkerhed. Det var ikke nogen mandschauvinistisk forestilling, nogle kvinder i flokken var næsten hysteriske, men det var ikke en form for krigsførelse, jeg brød mig om".

Kilde 11: Kirsten Peier (Født 1937. Fra interview 2015).

"Når min mor og jeg gik i byen, kunne jeg jo ikke lide at se tyskerne med de grønne uniformer. De gik jo også rundt i byen.

En dag kom vi op ad Norgesgade og forbi Jyllandsgade op mod Slesvigsgade, så pludselig så trak min mor af sted med mig. Vi skulle skynde os hjem. Og jeg kunne ikke forstå, hvorfor hun trak sådan af sted med mig.

Senere har jeg fundet ud af, at det var fordi, de var ved at klippe de piger, der havde kommet sammen med tyskerne. Når de kom ud fra Voss, da arbejdsdagen var slut, så fik de fat i de tyskerpiger, og så klippede de dem, og det var det, min mor havde set. Men jeg nåede ikke at se det. Jeg registrerede, at jeg blev hevet væk i en fart."

Kilde 12: Lis Carlsen (Født 1936. Fra interview 2014).

"Mine forældre havde nogle venner, som havde piger, der var teenagere, og jeg kan huske hvordan de nærmest blev låst inde. For der var mange flotte soldater, kan jeg forestille mig, der gerne ville have fat på dem. De fik aldrig lov til at komme ud".

Kilde 13: Lis Carlsen (Født 1936. Fra interview 2014).

"Dagen efter 4. maj, var jeg nede på Torvet og se alle de piger, som blev kaldt feltmadrasser – de, der havde ligget i med tyskerne. Det kunne jeg ikke lide. Jeg ville ikke være der og se, de blev klippet. Det kunne jeg ikke fordrage. Det kan jeg huske, at det var rigtig modbydeligt. Og man vidste jo ikke rigtigt hvorfor – man fik jo ingenting at vide. Dengang, som niårig, da vidste man jo ikke noget som helst. Som de unge i dag ved det hele, det gjorde vi ikke. Vi var virkelig uvidende."

Kilde 13: Ella Mortensen (Født 1932. Fra interview 2014).

"Når jeg skulle ned efter aviser og så kørte forbi torvet, så jeg de stod dernede. Og da skete det jo et par gange, at man overværede, at de blev klippet. Håret lå og flød og fløj rundt i blæsevejret. Jeg så én, der blev klippet ved, at de tog en tot ved øret og klippede af op og så ved den anden side. Og så tog de hele fortoppen og klippede af, ligesom de kunne rundt, så hun så ud som et pindsvin. Jeg synes, det var så synd for det flotte hår. De hylede og skreg, og de skabte sig fuldstændig vildt og hysterisk. En skulle holde dem, mens den anden klippede. Jeg syntes, det var lidt uhyggeligt. Og jeg ved da godt, vi sagde, de var nogen værre nogen, fordi de havde rendt med tyskerne. Men alligevel så syntes man trods alt, at det var forfærdeligt, de skulle have håret klippet af. Der var ingen, der turde tage tørklæde på hovedet bagefter, fordi alle dem, der havde tørklæde på, det var dem, der var klippet. Jeg brugte meget at tage tørklæde om hovedet og binde under hagen. Men efter den tid skulle vi ikke have tørklæde på mere - ikke i en periode."

Kilde 15: Edel Pedersen (Født 1926. Fra interview 2014).

"Der var da klassekammerater, der var gået den vej [som tyskerpiger]. Jamen, vi tænkte, det havde de da egentlig fortjent. Vi havde ikke medlidenhed. Fordi vi simpelthen var så rygende trætte".

Tekst 5R-modellen

Hvis man skal anlægge kriterier for, hvad der er historisk betydningsfuldt, kan man anvende forskellige kriterier. Med 5R-modellen anlægges nogle overordnede perspektiver, som kan bruges til at begrunde, hvad der er historiefagligt relevant:

1. **Remarkable:** Hvad opfattede man i fortiden som særligt bemærkelsesværdigt? Ofte vil man derigennem kunne se, hvad der markerer et "før" og et "efter".
2. **Remembered:** Erindres begivenheden i dag af et fællesskab, for eksempel af en befolkningsgruppe eller en nation?
3. **Resulted in change:** Fik begivenheden betydning på lang sigt? Her spørger man, om begivenheden var med til at forandre verden på kort eller lang sigt, hvor man fokuserer på de umiddelbare konsekvenser eller de mere langstrakte følger.
4. **Resonant:** Siger den fortidige begivenhed os noget i nutiden? Her undersøger man, om man kan perspektivere den fortidige begivenhed til nutiden ved at drage paralleller og lave sammenligninger mellem fortiden og nutiden.
5. **Revealing:** Hvad kan den fortidige begivenhed være med til at forklare? Her undersøger man, om begivenheden kan bruges til at give historisk indsigt i fortidige sammenhænge.

Udarbejdet af Jeppe Bæk Meier og Rasmus Thestrup Østergaard med udgangspunkt i Kasper Thomsen: *Historiefaglig arbejdsbog*, Systime 2018, s. 46-47.

